Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tionde avdelningen)

den 23 oktober 2025 *

”Begäran om förhandsavgörande – Direktiv (EU) 2015/2302 – Paketresor och sammanlänkade researrangemang – Paketresans fullgörande – Bristande överensstämmelse – Artikel 14.1 – Rätt till en rimlig prissänkning – Artikel 14.2 – Rätt till en skälig ersättning – Artikel 14.3 b – Omständigheter som medför att resenären inte har rätt till ersättning – Bristande överensstämmelse som kan tillskrivas en tredje part som saknar anknytning till tillhandahållandet av de resetjänster som omfattas av paketreseavtalet och inte kan förutses eller undvikas – Styrkande av att ett fel föreligger – Artikel 4 – Harmoniseringsnivå – Återbetalning av hela priset trots att tjänster delvis har tillhandahållits – Artikel 1 – Hög konsumentskyddsnivå – Artikel 25 – Påföljder – Artikel 3 led 12 – Begreppet extraordinära och oundvikliga omständigheter – Åtgärd som innebär myndighetsutövning”

I mål C-469/24 [Tuleka] [i],

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Sąd Rejonowy w Rzeszowie (Stadsdelsdomstolen i Rzeszów, Polen) genom beslut av den 27 mars 2024, som inkom till domstolen den 3 juli 2024, i målet

B.F. (1),

B.F. (2),

mot

Z. sp. z o.o.,

meddelar

DOMSTOLEN (tionde avdelningen)

sammansatt av tillförordnade avdelningsordföranden E. Regan, samt domarna D. Gratsias och B. Smulders (referent),

generaladvokat: L. Medina,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

* Rättegångsspråk: polska.

[i] Förevarande mål har getts ett fiktivt namn. Detta namn är inte någon av rättegångsdeltagarnas verkliga namn.

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– Polens regering, genom B. Majczyna och D. Lutostańska, båda i egenskap av ombud,

– Tjeckiens regering, genom M. Smolek, S. Šindelková och J. Vláčil, samtliga i egenskap av ombud,

– Greklands regering, genom Z. Chatzipavlou och C. Kokkosi, båda i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom I. Rubene och A. Szmytkowska, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 1, 3 led 12, 4 och 14.1–14.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2302 av den 25 november 2015 om paketresor och sammanlänkade researrangemang, om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU samt om upphävande av rådets direktiv 90/314/EEG (EUT L 326, 2015, s. 1).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan, å ena sidan, två resenärer, B.F. (1) och B.F. (2) (nedan gemensamt kallade kärandena), och, å andra sidan, en researrangör, Z. sp. z. o.o (nedan kallat svarandebolaget), angående kärandenas krav på återbetalning och ersättning till följd av en paketresa som inte genomfördes såsom hade avtalats.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

3 I skälen 3 och 31 i direktiv 2015/2302 anges följande:

”(3) I artikel 169.1 och 169.2 a [FEUF] föreskrivs att unionen ska bidra till att uppnå en hög konsumentskyddsnivå genom åtgärder som antas enligt artikel 114 [FEUF].

…

(31) Resenärer bör även ha möjlighet att säga upp paketreseavtalet när som helst före paketresans början mot en rimlig uppsägningsavgift, med beaktande av förväntade kostnadsbesparingar och intäkter från ett alternativt utnyttjande av resetjänsterna. De bör även ha rätt att utan uppsägningsavgift säga upp paketreseavtalet om oundvikliga och extraordinära omständigheter på ett betydande sätt kommer att påverka paketresans fullgörande. Detta kan t.ex. gälla krig, andra allvarliga säkerhetsproblem som terrorism,

större risker för människors hälsa som utbrott av en allvarlig sjukdom vid resmålet eller naturkatastrofer som översvämningar, jordbävningar eller väderförhållanden som gör det omöjligt att resa säkert till resmålet enligt överenskommelse i paketreseavtalet.”

4 I artikel 1 i direktivet, med rubriken ”Syfte”, föreskrivs följande:

”Syftet med detta direktiv är att bidra till en väl fungerande inre marknad och till uppnåendet av en hög och så enhetlig konsumentskyddsnivå som möjligt genom att tillnärma vissa aspekter av medlemsstaternas lagar, regler och administrativa bestämmelser vad gäller avtal mellan resenärer och näringsidkare med avseende på paketresor och sammanlänkade researrangemang.”

5 I artikel 3 i nämnda direktiv, som har rubriken ”Definitioner”, föreskrivs följande:

”I detta direktiv gäller följande definitioner:

…

12. *oundvikliga och extraordinära omständigheter*: en situation utom kontroll för den part som åberopar en sådan situation, och vars konsekvenser inte hade kunnat undvikas även om alla rimliga åtgärder hade vidtagits.

13. *bristande överensstämmelse*: utebliven eller bristande fullgörelse av de resetjänster som ingår i en paketresa.

…”

6 Artikel 4 i samma direktiv har rubriken ”Harmoniseringsnivå”.

”Om inte annat föreskrivs i detta direktiv får medlemsstaterna inte i sin nationella lagstiftning behålla eller införa bestämmelser som avviker från bestämmelserna i detta direktiv, inklusive strängare eller mindre stränga bestämmelser som skulle ge en annan skyddsnivå för resenärer.”

7 I artikel 13 i direktiv 2015/2302, med rubriken ”Ansvar för paketresans fullgörande”, föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna ska se till att arrangören är ansvarig för fullgörandet av de resetjänster som inbegrips i paketreseavtalet, oavsett om tjänsterna ska utföras av arrangören eller av andra resetjänstleverantörer.

Medlemsstaterna får behålla eller införa bestämmelser i sin nationella lagstiftning enligt vilka återförsäljaren också är ansvarig för fullgörandet av paketresan. I så fall ska de bestämmelser i artikel 7 och kapitel III, detta kapitel och kapitel V som gäller för arrangören också gälla i tillämpliga delar för återförsäljaren.

…

3. Om någon av resetjänsterna inte fullgörs i enlighet med paketreseavtalet ska arrangören avhjälpa den bristande överensstämmelsen, såvida det inte

a) är omöjligt, eller

b) medför oproportionella kostnader, med beaktande av den bristande överensstämmelsens omfattning och värdet av de påverkade resetjänsterna.

Om arrangören inte avhjälper den bristande överensstämmelsen i enlighet med första stycket led a eller b i denna punkt ska artikel 14 tillämpas.

…

5. Om en betydande andel av resetjänsterna inte kan tillhandahållas enligt överenskommelsen i paketreseavtalet ska arrangören, utan extra kostnader för resenären, erbjuda lämpliga alternativa arrangemang, som om möjligt ska vara kvalitetsmässigt likvärdiga eller bättre än de arrangemang som angivits i avtalet under paketresans resterande del, inklusive när resenärens återresa till avreseplatsen inte tillhandahålls enligt överenskommelse.

Om de alternativa arrangemang som föreslagits leder till en paketresa av lägre kvalitet än det som specificerats i paketreseavtalet, ska arrangören bevilja resenären en skälig prissänkning.

Resenären får avvisa föreslagna alternativa arrangemang endast om de inte är jämförbara med vad man enats om i paketreseavtalet eller den prissänkning som medges är otillräcklig.

…”

8 I artikel 14 i direktiv 2015/2302, med rubriken ”Prissänkning och skadestånd”, föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna ska se till att resenären har rätt till en rimlig prissänkning för perioder under vilka det rådde bristande överensstämmelse, såvida inte arrangören bevisar att den bristande överensstämmelsen kan tillskrivas resenären.

2. Resenären ska ha rätt till skälig ersättning från arrangören för eventuella skador som resenären drabbas av till följd av bristande överensstämmelse. Ersättning ska lämnas utan onödigt dröjsmål.

3. Resenären ska inte ha rätt till skadestånd om arrangören bevisar att den bristande överensstämmelsen

a) kan tillskrivas resenären,

b) kan tillskrivas en tredje part som saknar anknytning till tillhandahållandet av de resetjänster som omfattas av paketreseavtalet och inte kan förutses eller undvikas, eller

c) har uppkommit på grund av oundvikliga och extraordinära omständigheter.

…”

9 I artikel 25 i samma direktiv, med rubriken ”Sanktioner”, föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna ska fastställa regler om sanktioner för överträdelser av nationella bestämmelser som antas enligt detta direktiv och ska vidta alla åtgärder som krävs för att se till att de tillämpas. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella och avskräckande.”

Polsk rätt

10 I ustawa o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych (lagen om turismevenemang och därmed sammanhängande turisttjänster) av den 24 november 2017 (Dz. U., 2017, position 2361), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet (nedan kallad reselagen), föreskrivs följande i artikel 4:

”…

15) Med ’oundvikliga och extraordinära omständigheter’ avses en situation utom kontroll för den part som åberopar en sådan situation, och vars konsekvenser inte hade kunnat undvikas även om alla rimliga åtgärder hade vidtagits.

16) Med ’bristande överensstämmelse’ avses utebliven eller bristande fullgörelse av de resetjänster som ingår i en paketresa.

…”

11 I artikel 50 i denna lag föreskrivs följande:

”1. Resenären har rätt till prissänkning för perioder under vilka det rådde bristande överensstämmelse, såvida inte den bristande överensstämmelsen uteslutande orsakats av resenären eller dennes underlåtenhet.

2. Resenären har rätt till skadestånd för skada som denne lidit till följd av den bristande överensstämmelsen. Researrangören ska lämna skadestånd utan dröjsmål.

3. Resenären ska inte ha rätt till skadestånd för bristande överensstämmelse om researrangören bevisar att

1) den bristande överensstämmelsen beror på resenären

2) den bristande överensstämmelsen kan tillskrivas ett fel som begåtts av en tredje part vilken saknar anknytning till tillhandahållandet av de resetjänster som omfattas av paketreseavtalet och inte kan förutses eller undvikas, eller

3) den bristande överensstämmelsen har uppkommit på grund av oundvikliga och extraordinära omständigheter.

…”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

12 Den 27 juli 2022 ingick kärandena ett avtal med svarandebolaget, för ett pris av 8 696 polska zloty (PLN) (cirka 2 048 euro), avseende en resa och en vistelse ”all inclusive” på ett femstjärnigt hotell i Albanien under perioden från den 1 september till den 8 september 2023.

13 Under den första dagen av sin vistelse väcktes kärandena i det nationella målet av ljudet från rivningsarbeten vid hotellets två pooler. Rivningsarbetena pågick från den första till den fjärde dagen av kärandenas vistelse från klockan 7.30 till klockan 19.30. Dessa rivningsarbeten hade beordrades av de albanska myndigheterna och genomfördes i närvaro av olika medier och polisen. När arbetet avslutades hade simbassängerna, strandpromenaden, det stenlagda området vid havskanten och strandpromenadens infrastruktur rivits.

14 Under vistelsen fick kärandena stå i långa köer för att få sina måltider och tvingades inställa sig i början av det angivna tidsintervallet, eftersom endast ett litet antal måltider serverades. Dessutom ställdes den mellanmålsservering som var planerad till klockan 17 in.

15 Under de tre sista dagarna av den aktuella vistelsen påbörjades dessutom byggarbeten för att bygga till en femte våning på hotellet. Det byggmaterial som behövdes för detta arbete transporterades med de hissar som hotellets gäster använde.

16 Efter denna vistelse krävde kärandena att svarandebolaget skulle betala 22 696 PLN (cirka 5 346 euro). Av detta belopp utgjorde 8 696 PLN (cirka 2 048 euro) ersättning för den förmögenhetsskada som kärandena lidit till följd av att svarandebolaget hade underlåtit att fullgöra det aktuella paketreseavtalet korrekt, och 14 000 PLN (cirka 3 298 euro) ersättning för den ideella skada som kärandena lidit.

17 Svarandebolaget motsatte sig denna betalning. Bolaget har gjort gällande att eftersom rivningsarbetena i fråga var en följd av ett beslut av de albanska myndigheterna som bolaget måste följa befann sig bolaget i oundvikliga och extraordinära omständigheter som befriade bolaget från skyldigheten att betala ersättning till kärandena i det nationella målet. Dessutom har svarandebolaget angett att bolaget hade erbjudit kärandena i det nationella målet en semestercheck till ett värde av 750 PLN (cirka 165 euro) som ersättning för de brister som uppkommit till följd av rivningsarbetena.

18 För det första vill den hänskjutande domstolen, vid vilken målet anhängiggjorts, få klarhet i huruvida artikel 50.3 led 2 i reselagen är förenlig med direktiv 2015/2302, eftersom det i denna bestämmelse föreskrivs att resenären inte har rätt till skadestånd för bristande överensstämmelse om researrangören bevisar att den bristande överensstämmelsen kan tillskrivas ett fel som begåtts av en tredje part, vilken saknar anknytning till tillhandahållandet av de resetjänster som omfattas av paketreseavtalet, och den bristande överensstämmelsen inte kan förutses eller undvikas.

19 Enligt den hänskjutande domstolen innebär artikel 14.3 b i direktiv 2015/2302 att den berörda researrangören inte behöver betala ersättning till resenären om researrangören visar att den bristande överensstämmelsen kan tillskrivas en tredje part som saknar anknytning till tillhandahållandet av de resetjänster som omfattas av paketreseavtalet och att den bristande överensstämmelsen inte kan förutses eller undvikas, utan att arrangören är skyldig att bevisa att den tredje parten har begått ett fel. Den skyldighet för researrangören att bevisa att en tredje man begått ett fel som föreskrivs i artikel 50.3 led 2 i reselagen strider mot den fullständiga harmonisering som har skett genom direktiv 2015/2302, såsom föreskrivs i artikel 4 i direktivet, och vilken bekräftas av en historisk tolkning som följer av artikel 8 i rådets direktiv 90/314/EEG av den 13 juni 1990 om paketresor, semesterpaket och andra paketarrangemang (EGT L 158, 1990, s. 59; svensk specialutgåva, område 6, volym 4, s. 53), som upphävdes genom direktiv 2015/2302. Villkoret om fel kräver en såväl objektiv prövning, det vill säga en bedömning av huruvida handlandet är rättsstridigt, som en subjektiv bedömning, det vill säga en bedömning av upphovsmannens beteende, utan att detta föreskrivs i direktiv 2015/2302.

20 För det andra vill den hänskjutande domstolen – med hänsyn till att svarandebolaget endast i mycket begränsad utsträckning har tillhandahållit kärandena de tjänster som anges i det aktuella paketreseavtalet – få klarhet i huruvida det enligt artikel 14.1 i direktiv 2015/2302 är möjligt att bifalla kärandenas yrkande om återbetalning av hela det pris som de betalat till svarandebolaget för sin paketresa.

21 Den hänskjutande domstolen har i detta avseende påpekat att uttrycket ”rimlig prissänkning” ur lexikalisk synvinkel inbegriper en maximal nedsättning och att detta uttryck följaktligen gör det möjligt att återbetala hela det pris som resenärerna har betalat. En sådan maximal nedsättning skulle vara motiverad när det anses att den berörda researrangören har tillhandahållit en tjänst som saknar värde.

22 Enligt den hänskjutande domstolen kan en sådan maximal nedsättning även kunna vara motiverad när resenärer drabbas av en allvarlig bristande överensstämmelse. Detta synsätt stöds av skäl 3 i direktiv 2015/2302, av vilket det framgår att syftet med direktivet är att bidra till att uppnå en hög konsumentskyddsnivå. Mot bakgrund av detta syfte bör det anses föreligga en allvarlig bristande överensstämmelse när den bristande överensstämmelsen är på en sådan nivå att den tjänst som researrangören tillhandahöll var utan värde.

23 Den hänskjutande domstolen frågar sig emellertid om resenärer, som trots en allvarlig bristande överensstämmelse har kunnat dra nytta av minimitjänster, ändå kan få rätt till återbetalning av hela det pris som de har betalat, med hänsyn till de mål som unionslagstiftaren har eftersträvat. Den hänskjutande domstolen anser att så måste vara fallet.

24 För det tredje anser den hänskjutande domstolen att mot bakgrund av den växande, och i medierna uppmärksammade, konflikten mellan de albanska myndigheterna och ägaren till det aktuella hotellet, kan svarandebolaget, i egenskap av näringsidkare, hållas ansvarigt för att inte ha förutsett denna konflikt.

25 I detta sammanhang vill den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida rätten till en rimlig prissänkning för varje period av bristande överensstämmelse och rätten till skälig ersättning för eventuella skador som resenären drabbas av till följd av bristande överensstämmelse, som avses i artikel 14.1 och 14.2 i direktiv 2015/2302, endast syftar till att återställa jämvikten i avtalsförhållandet mellan de berörda parterna vid bristande överensstämmelse eller om dessa rättigheter även inbegriper ett inslag av sanktion och avskräckande verkan för att säkerställa en hög konsumentskyddsnivå.

26 Enligt den hänskjutande domstolen skulle den omständigheten att konsumenterna har dragit nytta av vissa tjänster inte utgöra hinder för återbetalning av samtliga belopp som de har betalat, om det anses att unionslagstiftaren, genom att anta direktiv 2015/2302, även hade för avsikt att avskräcka arrangörer av paketresor från att tolerera överträdelser. Det är nämligen möjligt att kräva att researrangörerna genomför en analys av resemarknaden genom att kontrollera om det finns konkreta risker för bristande överensstämmelse. En rätt till en rimlig prissänkning skulle således leda till ett fullständigt skydd för konsumenterna, eftersom det föreskrivs påföljder för det fall denna analys inte genomförs på ett korrekt sätt.

27 För det fjärde vill den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida en åtgärd som innebär myndighetsutövning kan omfattas av begreppet oundvikliga och extraordinära omständigheter i den mening som avses i artikel 3 led 12 i direktiv 2015/2302. Härvidlag har den hänskjutande domstolen påpekat att en sådan åtgärd inte kontrolleras av den som åtgärden är riktad mot, i den

meningen att denne befinner sig i en underordnad ställning i förhållande till den berörda offentliga myndigheten. Den hänskjutande domstolen anser emellertid att det administrativa förfarande som leder fram till vidtagandet av en sådan åtgärd grundar sig på rättsregler, tar en viss tid och gör det möjligt för den som åtgärden riktar sig mot att delta. Dessutom kan den som åtgärden riktar sig mot väcka talan mot nämnda åtgärd. Vidare påpekar den hänskjutande domstolen att unionslagstiftaren i skäl 31 i direktiv 2015/2302 preciserar begreppet oundvikliga och extraordinära omständigheter. Det rör sig bland annat om krig, terrorism, utbrott av en allvarlig sjukdom vid resmålet eller naturkatastrofer såsom översvämningar, jordbävningar eller väderförhållanden som gör det omöjligt att resa säkert till resmålet enligt överenskommelse i paketreseavtalet. Denna uppräkning gör det inte möjligt att anta att en åtgärd som innebär myndighetsutövning, såsom ett beslut att riva en del av en infrastruktur för turism, utgör en oundviklig och extraordinär omständighet.

28 Mot denna bakgrund beslutade Sąd Rejonowy w Rzeszowie (Stadsdelsdomstolen i Rzeszów, Polen) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:

”1) Ska artikel 14.3 b jämförd med artikel 4 i [direktiv 2015/2302] tolkas så, att den utgör hinder för att tillämpa en bestämmelse i nationell rätt, såsom artikel 50.3 led 2 i [reselagen], i den mån researrangören enligt denna bestämmelse vid bristande överensstämmelse är skyldig att bevisa att en tredje part, som saknar anknytning till tillhandahållandet av de resetjänster som omfattas av paketreseavtalet och som kan tillskrivas denna bristande överensstämmelse, har gjort sig skyldig till ett fel, när denna bristande överensstämmelse inte kunde förutses eller undvikas?

2) Ska artikel 14.1 i direktiv [2015/2302] tolkas så, att den inte utgör hinder för en tolkning av en nationell bestämmelse som innebär att när det görs en rimlig prissänkning för perioder under vilka det rådde bristande överensstämmelse, så kan detta leda till att hela det pris som resenären har betalat ska återbetalas (på grund av att den bristande överensstämmelsen är allvarlig) trots att resenären har utnyttjat en del av de tjänster som arrangören har tillhandahållit?

3) Ska artikel 14.1 och 14.2 i direktiv [2015/2302] tolkas så, att rätten till prissänkning för perioder under vilka det rådde bristande överensstämmelse och rätten till ersättning för den skada som den bristande överensstämmelsen har medfört endast syftar till att återställa balansen mellan avtalsparterna, eller ska det anses att denna rätt därutöver har karaktären av en sanktion som innebär att arrangören avskräcks från att tillåta att en bristande överensstämmelse uppkommer?

4) Ska artikel 3 led 12 i direktiv [2015/2302] tolkas så, att myndighetsutövning (innefattande ett beslut, meddelat av en företrädare för regeringen, om rivning av ett hotell) inte omfattas av begreppet oundvikliga och extraordinära omständigheter?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

29 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 14.3 b i direktiv 2015/2302, jämförd med artikel 4 i samma direktiv, ska tolkas så, att den utgör hinder för en bestämmelse i nationell rätt som föreskriver att researrangören, när paketresetjänsternas

bristande överensstämmelse kan tillskrivas en tredje part som saknar anknytning till tillhandahållandet av dessa tjänster och denna bristande överensstämmelse inte kan förutses eller undvikas, måste visa att denna bristande överensstämmelse beror på att den tredje parten begått ett fel för att researrangören ska kunna undgå ansvar gentemot resenären.

30 I artikel 14.3 b i direktiv 2015/2302 föreskrivs att resenären inte ska ha rätt till skadestånd om arrangören bevisar att den bristande överensstämmelsen kan tillskrivas en tredje part som saknar anknytning till tillhandahållandet av de resetjänster som omfattas av paketreseavtalet och inte kan förutses eller undvikas.

31 Eftersom direktiv 2015/2302 inte innehåller någon definition av uttrycket ”kan tillskrivas” i denna bestämmelse eller någon uttrycklig hänvisning i direktivet till medlemsstaternas rättsordningar för att fastställa begreppets innebörd, ska begreppet ges en självständig tolkning med beaktande av dess normala betydelse i vanligt språkbruk, det sammanhang i vilket det används och det mål som eftersträvas med direktivet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 8 juni 2023, UFC – Que choisir och CLCV, C-407/21, EU:C:2023:449, punkt 24 och där angiven rättspraxis, och dom av den 30 april 2025, Galte, C-63/24, EU:C:2025:292, punkterna 28 och 29 samt där angiven rättspraxis).

32 Enligt deras normala betydelse i vanligt språkbruk innebär uttrycket ”kan tillskrivas” en person att en omständighet är resultatet av denna persons beteende, utan att nödvändigtvis innebära att detta beteende utgör ett uppsåtligt eller oaktsamt åsidosättande av en skyldighet som åligger denna person, antingen enligt tillämplig nationell rätt eller enligt ett avtalsvillkor. Uttrycket ”kan tillskrivas en tredje part” i artikel 14.3 b i direktiv 2015/2302 omfattar således visserligen även det fallet att resetjänsternas bristande överensstämmelse beror på ett ”fel” från denna tredje parts sida. Dessa ord har emellertid en vidare betydelse och omfattar det fallet att denna bristande överensstämmelse har sitt ursprung i tredje parts agerande som inte utgör ett ”fel”.

33 Med hänsyn till den normala betydelsen av orden ”kan tillskrivas ” i artikel 14.3 b i direktiv 2015/2302, ska det således anses att denna bestämmelse gör det möjligt för en researrangör att befrias från sin ersättningsskyldighet gentemot en resenär vid bristande överensstämmelse, om researrangören visar att denna bristande överensstämmelse kan tillskrivas en tredje part, utan att det är nödvändigt att visa att den bristande överensstämmelsen beror på ett fel som begåtts av denna tredje part.

34 Denna tolkning stöds av det sammanhang i vilket dessa uttryck används. Genom artiklarna 13 och 14 i direktiv 2015/2302, som ingår i kapitel IV i direktivet, med rubriken ”Paketresans fullgörande”, införs nämligen ett harmoniserat system för avtalsrättsligt ansvar för researrangörer som kännetecknas av strikt ansvar för dessa arrangörer och av en uttömmande avgränsning av de fall där arrangörerna kan undgå detta ansvar (se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 januari 2023, FTI Touristik (Paketresa till Kanarieöarna), C-396/21, EU:C:2023:10, punkt 25).

35 I synnerhet föreskrivs i artikel 13.1 i direktivet, en artikel som har rubriken ”Ansvar för paketresans fullgörande”, att medlemsstaterna ska se till att arrangören är ansvarig för fullgörandet av de resetjänster som inbegrips i paketreseavtalet, oavsett om tjänsterna ska utföras av arrangören eller av andra resetjänstleverantörer. I punkt 3 i denna artikel preciseras härvidlag att om någon av resetjänsterna inte fullgörs i enlighet med paketreseavtalet ska arrangören i princip avhjälpa detta och, i de fall där arrangören inte åtgärdar detta, har den berörda resenären rätt till prissänkning och ersättning i enlighet med artikel 14.1 och 14.2 i direktivet.

Researrangören är således i princip ansvarig om paketresetjänsterna inte fullgörs, oberoende av om denne eller dennes tjänsteleverantörer har gjort sig skyldiga till något fel vid fullgörandet av dessa tjänster.

36 Även om det i artikel 14.2 i direktiv 2015/2302 fastställs en princip om strikt ansvar för researrangören för skada som resenären lidit till följd av bristande överensstämmelse hos de tillhandahållna tjänsterna, ger punkt 3 i denna artikel arrangören möjlighet att undgå detta ansvar genom att visa att den bristande överensstämmelsen omfattas av något av de fall som uttömmande räknas upp i leden a–c i denna punkt 3. Gemensamt för dessa tre fall är att den bristande överensstämmelsen kan tillskrivas en källa utanför arrangören, närmare bestämt resenären själv, en tredje part som saknar anknytning till tillhandahållandet av resetjänster eller extraordinära omständigheter. I nämnda artikel 3 b och c uppställs det ytterligare villkoret att den bristande överensstämmelsen som kan tillskrivas en tredje part eller extraordinära omständigheter ska vara oundviklig. Däremot är det inte i något av dessa tre fall fråga om ett ”fel”.

37 Vad slutligen gäller det mål som eftersträvas med direktiv 2015/2302 framgår det av artikel 1 i direktivet att detta mål bland annat består i att bidra till att uppnå en hög konsumentskyddsnivå. Den tolkning av artikel 14.3 b i direktivet som nämns i punkt 33 ovan gör det möjligt att säkerställa en sådan konsumentskyddsnivå, eftersom en researrangör som med tillämpning av denna bestämmelse vill undgå ansvar på grund av bristande överensstämmelse mellan de aktuella resetjänsterna inte bara måste visa att den bristande överensstämmelsen beror på en tredje part som saknar anknytning till tillhandahållandet av resetjänsterna, utan även att den bristande överensstämmelsen är oförutsebar eller oundviklig. Syftet att säkerställa en sådan hög konsumentskyddsnivå som avses i direktivet kan därför inte i sig motivera att en researrangör ska vara skyldig att visa att en tredje part har gjort sig skyldig till fel för att kunna undgå ansvar gentemot den berörda konsumenten vid bristande överensstämmelse.

38 Domstolen konstaterar dessutom att eftersom det i artikel 4 i direktiv 2015/2302 anges att medlemsstaterna, om inte annat föreskrivs, inte i sin nationella lagstiftning får behålla eller införa bestämmelser strängare eller mindre stränga bestämmelser som skulle ge en annan skyddsnivå för resenärer de som fastställs i detta direktiv, och eftersom direktivet inte innehåller någon bestämmelse som gör det möjligt för medlemsstaterna att införa eller behålla bestämmelser som syftar till att säkerställa en annan skyddsnivå för resenärer än den som föreskrivs i artikel 14.3 b i direktivet, får medlemsstaterna inte behålla eller införa en bestämmelse i nationell rätt enligt vilken researrangörerna undantas från sin skyldighet att betala ersättning vid bristande överensstämmelse hos de tillhandahållna paketresetjänsterna som kan tillskrivas en tredje part som inte har någon anknytning till tillhandahållandet av dessa tjänster, endast om arrangören visar att den bristande överensstämmelsen beror på ett fel från denna tredje parts sida och att den är oförutsebar eller oundviklig.

39 Artikel 14.3 b i direktiv 2015/2302 utgör följaktligen hinder för en nationell bestämmelse, såsom den som är aktuell i det nationella målet, i vilken det föreskrivs att en resenär inte har rätt till någon ersättning från den berörda researrangören för det fall att de paketresetjänster som tillhandahållits är behäftade med bristande överensstämmelse som kan tillskrivas en tredje part som saknar anknytning till tillhandahållandet av dessa tjänster, endast om arrangören visar att denna bristande överensstämmelse beror på ett fel från den tredje partens sida och är oförutsebar eller oundviklig.

40 Emellertid är de nationella domstolarna vid tillämpningen av nationell rätt skyldiga att i den utsträckning det är möjligt tolka denna mot bakgrund av direktivets ordalydelse och syfte så att det resultat som avses i direktivet uppnås och därmed följa artikel 288 tredje stycket FEUF (dom av den 11 juli 2024, Plamaro, C-196/23, EU:C:2024:596, punkt 41 och där angiven rättspraxis).

41 Såsom kommissionen har anfört i sitt skriftliga yttrande är en sådan konform tolkning möjlig för det fall att det polska ordet ”fel”, som används i artikel 50.3 i reselagen, ska förstås så, att det betyder ”kan tillskrivas”, i den mening som avses i punkt 33 ovan, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att bedöma.

42 Av det anförda följer att den första frågan besvaras enligt följande: Artikel 14.3 b i direktiv 2015/2302, jämförd med artikel 4 i samma direktiv, ska tolkas så, att den utgör hinder för en bestämmelse i nationell rätt som föreskriver att researrangören, när paketresetjänsternas bristande överensstämmelse kan tillskrivas en tredje part som saknar anknytning till tillhandahållandet av dessa tjänster och denna bristande överensstämmelse inte kan förutses eller undvikas, måste visa att denna bristande överensstämmelse beror på att den tredje parten begått ett fel för att researrangören ska kunna undgå ansvar gentemot resenären.

Den andra frågan

43 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida artikel 14.1 i direktiv 2015/2302 ska tolkas så, att även om en resenär har dragit nytta av en del av de tjänster som en researrangör har tillhandahållit, kan den rimliga prissänkning som resenären har rätt till vid bristande överensstämmelse hos dessa tjänster motsvara en fullständig återbetalning av priset för den berörda paketresan när den bristande överensstämmelsen är allvarlig.

44 Enligt ordalydelsen i artikel 14.1 i direktiv 2015/2302 har resenären rätt till ”en rimlig prissänkning för perioder under vilka det rådde bristande överensstämmelse, såvida inte arrangören bevisar att den bristande överensstämmelsen kan tillskrivas resenären”.

45 Den prissänkning som avses i denna bestämmelse ska således stå i proportion till hela den period under vilken den bristande efterlevnaden äger rum. Det har dessutom redan slagits fast att bedömningen av huruvida denna prissänkning är rimlig, liksom konstaterandet av bristande överensstämmelse, ska göras på ett objektivt sätt med beaktande av den berörda researrangörens skyldigheter enligt det ingångna paketreseavtalet (dom av den 12 januari 2023, FTI Touristik (Paketresa till Kanarieöarna), C-396/21, EU:C:2023:10, punkt 39).

46 Det framgår nämligen av artikel 14.1 jämförd med artikel 3 led 13 i direktiv 2015/2302 att researrangörernas skyldighet att bevilja en sådan prisnedsättning endast ska bedömas mot bakgrund av de resetjänster som ingår i paketreseavtalet och som inte fullgörs eller som fullgörs på bristfälligt. Härvidlag kan de skyldigheter som den berörda researrangören har enligt ett sådant avtal inte tolkas restriktivt och omfattar således inte bara de som uttryckligen anges i avtalet, utan även de skyldigheter som är knutna till detta och som följer av syftet med detta avtal (se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 januari 2023, FTI Touristik (Paketresa till Kanarieöarna), C-396/21, EU:C:2023:10, punkterna 37 och 38).

47 Denna bedömning huruvida prissänkningen är rimlig ska således grunda sig på en uppskattning av värdet av de resetjänster som ingår i det aktuella paketet och som inte har fullgjorts eller fullgjorts bristfälligt, med beaktande av hur lång tid som det uteblivna fullgörandet eller det bristfälliga fullgörandet har pågått samt värdet av paketresan. Prisnedsättningen på nämnda paketresa ska

motsvara värdet av de resetjänster beträffande vilka det råder bristande överensstämmelse (dom av den 12 januari 2023, FTI Touristik (Paketresa till Kanarieöarna), C-396/21, EU:C:2023:10, punkt 39). Ju allvarligare avtalsbrottet är, desto större måste prissänkningen vara för att den ska kunna anses vara rimlig.

48 När samtliga resetjänster som tillhandahålls en resenär inte överensstämmer med vad som avtalats och den berörda researrangören inte visar att den bristande överensstämmelsen kan tillskrivas resenären, har researrangören således rätt till återbetalning av hela priset för paketresan från researrangören i enlighet med artikel 14.1 i direktiv 2015/2302.

49 Med hänsyn till syftet med direktiv 2015/2302 att bidra till att uppnå en hög konsumentskyddsnivå, såsom det anges i artikel 1 i direktivet, ska en resenär även ha rätt till full återbetalning av priset för den aktuella paketresan, med tillämpning av artikel 14.1 i direktivet, när den bristande överensstämmelsen hos de tillhandahållna tjänsterna, trots att vissa tjänster tillhandahållits, är så allvarlig att paketresan inte längre fyller något syfte och denna resa följaktligen objektivt sett inte längre är av intresse för resenären. När denna bristande överensstämmelse är av en sådan omfattning att de tjänster som har tillhandahållits blir utan intresse och utan värde i förhållande till paketresans syfte, är denna bristande överensstämmelse i praktiken att jämställa med att paketresan inte fullgörs, vilket ger rätt till full återbetalning av priset för paketresan, med tillämpning av sistnämnda bestämmelse.

50 I förevarande fall ankommer det således på den hänskjutande domstolen att, mot bakgrund av samtliga omständigheter, bedöma huruvida rivningsarbetena, byggnadsarbetena och de brister i restaurangtjänsterna som är aktuella i det nationella målet fick till följd att kärandenas paketresa hade förlorat sitt syfte och således objektivt sett inte längre var av intresse för dem. Om den hänskjutande domstolen kommer fram till denna slutsats ska kärandena, med tillämpning av den nationella lagstiftning som syftar till att införliva artikel 14.1 i direktiv 2015/2302 med polsk rätt, ha rätt till full återbetalning av priset för denna paketresa från svarandebolaget, i dess egenskap av researrangör.

51 Av det anförda följer att den andra frågan ska besvaras enligt följande: Artikel 14.1 i direktiv 2015/2302 ska tolkas så, att även om en resenär har dragit nytta av en del av de tjänster som en researrangör har tillhandahållit, kan den rimliga prissänkning som resenären har rätt till vid bristande överensstämmelse hos dessa tjänster motsvara en fullständig återbetalning av priset för den berörda paketresan när denna bristande överensstämmelse är så allvarlig att paketresan, med hänsyn till sitt syfte, objektivt sett inte längre är av intresse för resenären.

Den tredje frågan

52 Den hänskjutande domstolen har ställt den tredje frågan för att få klarhet i huruvida artikel 14.1 och 14.2 i direktiv 2015/2302 ska tolkas så, att rätten till en rimlig prissänkning för perioder under vilka det råder bristande överensstämmelse och rätten till ersättning för skada som resenären drabbats av till följd av bristande överensstämmelse, vilka föreskrivs i denna bestämmelse, endast syftar till att återställa den avtalsmässiga jämvikten mellan researrangörerna och resenärerna, med beaktande av de tjänster som arrangörerna faktiskt tillhandahåller och det pris som resenärerna betalar, eller om dessa rättigheter även syftar till att bestraffa arrangörerna för att avskräcka dem från att tolerera bristande överensstämmelse.

53 Den polska regeringen har ifrågasatt huruvida denna fråga kan tas upp till sakprövning, eftersom skälen till varför den hänskjutande domstolen vill få klarhet i syftet med dessa rättigheter inte i tillräcklig utsträckning framgår av beslutet om hänskjutande.

54 EU-domstolen erinrar i detta avseende om att det, inom ramen för det samarbete mellan EU-domstolen och de nationella domstolarna som har införts genom artikel 267 FEUF, ankommer uteslutande på den nationella domstolen, vid vilken målet anhängiggjorts och vilken har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen. EU-domstolen är följaktligen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som ställts avser tolkningen av unionsrätten (dom av den 27 juni 2024, Gestore dei Servizi Energetici, C-148/23, EU:C:2024:555, punkt 29 och där angiven rättspraxis).

55 Härav följer att frågor som rör unionsrätten presumeras vara relevanta. En fråga från en nationell domstol kan bara avvisas då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet eller då frågeställningen är hypotetisk eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (dom av den 27 juni 2024, Gestore dei Servizi Energetici, C-148/23, EU:C:2024:555, punkt 30 och där angiven rättspraxis).

56 Det framgår emellertid tillräckligt tydligt av begäran om förhandsavgörande att den hänskjutande domstolen vill få klarhet i huruvida resenärernas rätt till en rimlig prissänkning och en skälig ersättning enligt artikel 14.1 och 14.2 i direktiv 2015/2302 även har till syfte att bestraffa och avskräcka researrangörer, så att det vid fastställandet av storleken på denna prissänkning och denna ersättning ska tas hänsyn till den omständigheten att de har till syfte att bestraffa researrangörerna. Den tredje frågan kan således prövas i sak.

57 Vad gäller svaret på denna fråga ska det påpekas att det framgår av ordalydelsen i artikel 14.1 och 14.2 i direktiv 2015/2302 att medlemsstaterna, med förbehåll för de undantag som föreskrivs i dessa bestämmelser, ska se till att resenärerna har rätt till en rimlig prissänkning respektive en skälig ersättning från researrangörerna för de perioder under vilka det rådde bristande överensstämmelse och för eventuella skador som resenärerna drabbas av till följd av denna bristande överensstämmelse. Genom att resenärerna tillerkänns dessa rättigheter gör denna bestämmelse det möjligt att återställa den avtalsmässiga jämvikt som förelåg vid ingående av paketreseavtal, eftersom den dels gör det möjligt att kräva att researrangörerna fastställer ett nytt pris som motsvarar de tjänster som faktiskt tillhandahålls, dels gör det möjligt att från dessa arrangörer erhålla ersättning för den skada som de berörda resenärerna har lidit till följd av bristande överensstämmelse.

58 Varken ordalydelsen i artikel 14.1 och 14.2 i direktiv 2015/2302 eller det sammanhang i vilket denna bestämmelse ingår ger emellertid stöd för att syftet med att ge resenärerna de rättigheter som föreskrivs i denna bestämmelse även är att göra det möjligt att bestraffa researrangörerna att bli föremål för sanktioner vid bristande efterlevnad. Varken i denna bestämmelse eller i artikel 13 i direktivet, i vilken det föreskrivs ett harmoniserat system för avtalsrättsligt ansvar för dessa arrangörer, föreskrivs någon möjlighet att ålägga dem skadestånd i bestraffande syfte. Artikel 25 i direktiv 2015/2302, i vilken det föreskrivs att medlemsstaterna ska fastställa regler om sanktioner för överträdelser av de nationella bestämmelser som antas enligt detta direktiv, bekräftar att syftet med att bevilja resenärerna dessa rättigheter inte är att göra det möjligt att bestraffa arrangörerna.

59 Syftet med direktiv 2015/2302 att bidra till uppnåendet av en hög konsumentskyddsnivå, kan inte heller i sig motivera en tolkning av artikel 14.1 och 14.2 i direktivet enligt vilken denna bestämmelse även syftar till att bestraffa researrangörer. Direktivet uppnår nämligen en sådan skyddsnivå redan genom att resenärerna ges dessa rättigheter i syfte att återställa den avtalsmässiga jämvikten mellan resenärerna och arrangörerna efter en bristande överensstämmelse.

60 Av det anförda följer att den tredje frågan ska besvaras enligt följande: Artikel 14.1 och 14.2 i direktiv 2015/2302 ska tolkas så, att rätten till en rimlig prissänkning för perioder under vilka det rådde bristande överensstämmelse och rätten till ersättning för skador som resenären drabbats av till följd av bristande överensstämmelse, vilka föreskrivs i denna bestämmelse, syftar till att återställa den avtalsmässiga jämvikten mellan researrangörerna och resenärerna och inte till att bestraffa dessa arrangörer.

Den fjärde frågan

61 Den hänskjutande domstolen har ställt den fjärde frågan för att få klarhet i huruvida artikel 3 led 12 i direktiv 2015/2302 ska tolkas så, att situationer som följer av åtgärder som innebär myndighetsutövning, såsom rivning av en turistinfrastruktur i enlighet med ett beslut av en offentlig myndighet, inte omfattas av begreppet oundvikliga och extraordinära omständigheter, i den mening som avses i denna bestämmelse.

62 EU-domstolen konstaterar härvidlag att i artikel 3 led 12 i direktiv 2015/2302 definieras ”oundvikliga och extraordinära omständigheter” som ”en situation utom kontroll för den part som åberopar en sådan situation, och vars konsekvenser inte hade kunnat undvikas även om alla rimliga åtgärder hade vidtagits”.

63 I skäl 31 i direktivet klargörs räckvidden av detta begrepp genom att det preciseras att ”[d]etta kan t.ex. gälla krig, andra allvarliga säkerhetsproblem som terrorism, större risker för människors hälsa som utbrott av en allvarlig sjukdom vid resmålet eller naturkatastrofer som översvämningar, jordbävningar eller väderförhållanden som gör det omöjligt att resa säkert till resmålet enligt överenskommelse i paketreseavtalet”.

64 Vidare har domstolen redan slagit fast att begreppet oundvikliga och extraordinära omständigheter är besläktat med begreppet force majeure i meningen extraordinära händelser som inte kan förutses och som den part som åberopar dem inte kan påverka och vars följder inte kan undvikas även med vederbörlig aktsamhet. Trots att direktiv 2015/2302 inte innehåller någon hänvisning till force majeure har domstolen således funnit att begreppet oundvikliga och extraordinära omständigheter utgör ett uttömmande genomförande av force majeure-begreppet med avseende på nämnda direktiv (se för ett liknande resonemang, dom av den 8 juni 2023, UFC - Que choisir och CLCV, C-407/21, EU:C:2023:449, punkterna 54 och 56 samt där angiven rättspraxis).

65 Domstolen har dessutom slagit fast att uttrycket ”oundvikliga och extraordinära” i artikel 3 led 12 i direktiv 2015/2302 endast avser situationer som var oförutsebara (se, för ett liknande resonemang, dom av den 29 februari 2024, Tez Tour, C-299/22, EU:C:2024:181, punkt 74).

66 Av detta följer att situationer som uppstår till följd av åtgärder som innebär myndighetsutövning endast kan omfattas av begreppet oundvikliga och extraordinära omständigheter, i den mening som avses i artikel 3 led 12 i direktiv 2015/2302, om dessa situationer ligger utanför den parts

kontroll som åberopar dem och får konsekvenser som inte hade kunnat undvikas även om alla rimliga åtgärder hade vidtagits, vilket innebär att dessa omständigheter inte kan påverkas av den som åberopar dem och är oförutsebara.

67 Vidtagandet av åtgärder som innebär myndighetsutövning regleras emellertid i allmänhet av såväl processuella som materiella bestämmelser som bland annat säkerställer att dessa åtgärder vidtas på ett öppet sätt efter en avvägning mellan olika intressen. Genomförandet av dessa åtgärder föregås dessutom i allmänhet av en viss offentlighet. De situationer som uppstår till följd vidtagandet av sådana åtgärder är således i allmänhet inte oförutsebara.

68 I förevarande fall anser svarandebolaget att rivningsarbetena i fråga är en följd av en åtgärd som innebär myndighetsutövning och som bolaget var skyldigt att följa, vilket innebär att den bristande överensstämmelsen till följd av denna handling utgör en exceptionell och oundviklig omständighet som befriar bolaget från dess ersättningsskyldighet gentemot kärandena.

69 Domstolen erinrar härvidlag om att resenären enligt artikel 14.3 c i direktiv 2015/2302 inte har rätt till något skadestånd om arrangören bevisar att den bristande överensstämmelsen beror på oundvikliga och extraordinära omständigheter.

70 Det ankommer således på den hänskjutande domstolen att bedöma huruvida den rivning av infrastrukturer som är aktuell i det nationella målet, i enlighet med ett beslut av de albanska myndigheterna, i förevarande fall har gett upphov till en situation som ligger utanför den berörda researrangörens kontroll och har fått konsekvenser som inte hade kunnat undvikas även om alla rimliga åtgärder hade vidtagits. Härvidlag ankommer det på den hänskjutande domstolen att avgöra huruvida arrangören eller förvaltaren av den aktuella turistinfrastrukturen, innan detta beslut antogs, hade informerats om det förfarande som ledde till antagandet av nämnda beslut, eller till och med hade deltagit i detta förfarande, eller om dessa personer hade underrättats om innehållet i samma beslut innan det verkställdes. En sådan underrättelse till denna förvaltare eller ett sådant deltagande från denna förvaltares sida är tillräckligt, eftersom arrangören enligt artikel 13.1 i direktiv 2015/2302 kan hållas ansvarig för varje bristande överensstämmelse som orsakas av dennes resetjänstleverantörer (se, för ett liknande resonemang, dom av den 18 mars 2021, Kuoni Travel, C-578/19, EU:C:2021:213, punkt 35).

71 Om det föreligger ett sådant deltagande eller en sådan underrättelse kan den aktuella rivningen av infrastrukturer inte anses vara oförutsebar. Den bristande överensstämmelsen på grund av en sådan rivning kan inte anses vara en situation som ligger utanför den berörda researrangörens kontroll och vars konsekvenser inte skulle ha kunnat undvikas även om alla rimliga åtgärder hade vidtagits. Om arrangören eller dennes tjänsteleverantör informeras om ett sådant beslut och arrangören ges tillräckligt med tid för att med vederbörlig omsorg kunna erbjuda den berörda resenären lämpliga alternativa arrangemang i enlighet med artikel 13.5 i direktiv 2015/2302, innan beslutet genomförs, kan det nämligen inte anses att arrangören inte hade kunnat undvika följderna av detta beslut. Under sådana omständigheter kan rivningen inte omfattas av begreppet oundvikliga och extraordinära omständigheter i den mening som avses i artikel 14.3 c i direktiv 2015/2302.

72 I förekommande fall innebär den omständigheten att den aktuella rivningen av infrastruktur kan förutses till följd av ett beslut av de albanska myndigheterna även att researrangören inte kan befrias från sin skyldighet att ersätta kärandena med tillämpning av artikel 14.3 b i direktiv 2015/2302, i vilken det föreskrivs att resenären inte ska ha rätt till skadestånd om

arrangören bevisar att den bristande överensstämmelsen kan tillskrivas en tredje part som saknar anknytning till tillhandahållandet av de resetjänster som omfattas av paketreseavtalet och inte kan förutses eller undvikas.

73 Av det anförda följer att den fjärde frågan ska besvaras enligt följande: Artikel 3 led 12 i direktiv 2015/2302 ska tolkas så, att situationer som följer av åtgärder som innebär myndighetsutövning, såsom rivning av en turistinfrastruktur i enlighet med ett beslut av en offentlig myndighet, inte omfattas av begreppet oundvikliga och extraordinära omständigheter, i den mening som avses i denna bestämmelse, när dessa åtgärder har vidtagits efter ett förfarande som har gjort det möjligt för de berörda personerna, såsom den berörda researrangören eller dennes eventuella resetjänstleverantörer, att få kännedom om dem i god tid innan de genomfördes.

Rättegångskostnader

74 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tionde avdelningen) följande:

1) **Artikel 14.3 b i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2302 av den 25 november 2015 om paketresor och sammanlänkade researrangemang, om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU samt om upphävande av rådets direktiv 90/314/EEG, jämförd med artikel 4 i samma direktiv**

   ska tolkas så,

   att den utgör hinder för en bestämmelse i nationell rätt som föreskriver att researrangören, när paketresetjänsternas bristande överensstämmelse kan tillskrivas en tredje part som saknar anknytning till tillhandahållandet av dessa tjänster och denna bristande överensstämmelse inte kan förutses eller undvikas, måste visa att denna bristande överensstämmelse beror på att den tredje parten begått ett fel för att researrangören ska kunna undgå ansvar gentemot resenären.

2) **Artikel 14.1 i direktiv 2015/2302**

   ska tolkas så,

   att även om en resenär har dragit nytta av en del av de tjänster som en researrangör har tillhandahållit, kan den rimliga prissänkning som resenären har rätt till vid bristande överensstämmelse hos dessa tjänster motsvara en fullständig återbetalning av priset för den berörda paketresan när denna bristande överensstämmelse är så allvarlig att paketresan, med hänsyn till sitt syfte, objektivt sett inte längre är av intresse för resenären.

3) **Artikel 14.1 och 14.2 i direktiv 2015/2302**

ska tolkas så,

att rätten till en rimlig prissänkning för perioder under vilka det rådde bristande överensstämmelse och rätten till ersättning för skador som resenären drabbats av till följd av bristande överensstämmelse, vilka föreskrivs i denna bestämmelse, syftar till att återställa den avtalsmässiga jämvikten mellan researrangörerna och resenärerna och inte till att bestraffa dessa arrangörer.

4) Artikel 3 led 12 i direktiv 2015/2302

ska tolkas så,

att situationer som följer av åtgärder som innebär myndighetsutövning, såsom rivning av en turistinfrastruktur i enlighet med ett beslut av en offentlig myndighet, inte omfattas av begreppet oundvikliga och extraordinära omständigheter, i den mening som avses i denna bestämmelse, när dessa åtgärder har vidtagits efter ett förfarande som har gjort det möjligt för de berörda personerna, såsom den berörda researrangören eller dennes eventuella resetjänstleverantörer, att få kännedom om dem i god tid innan de genomfördes.

Underskrifter